

րուն ստէպ յարձակմունքները աս ա-

րիս Մաքսիմոս, Սալուստիոս, Մարտիաղէս,
Դիոնեսիոս աղեկառնացի, Յորնազ, Ովբատիոս,
Կիկերոն, Սենեկա, Պլինիոս ու Սուետոնիոս :

Մէն բաներուս յառաջագիմուլթեանը
արգելք եղան, ու բոլոր Լուրդպա տը-
գիտութեան մէջ ընկաւ :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Հայրեր Լևի :

ՀԱՅՏԵՐ Լևին անունը ոչ միայն
արեւելք ու Հնդկաստան հռչակուած
է, հասպ նաեւ բոլոր Լուրդպա : Շատ

անգամ Լիզիացուց հետ զարնուե-
լովը մեծ անուն հանեց, ու յայտնի
ցցուց որ կրնան Հնդկաստանցիք ալ

քաջութեամբ Ալուպացւոց հետ պատերազմիլ, թէպէտ և տարբեր ըլլայ իրենց կառավարութիւնը, տարբեր ըլլան իրենց կանոններն ու կրօնքը:

Եթիկայ Սայսուրի թագաւորին զօրապետներէն մէկուն որդին էր: Օխնուորութե մէջ ծնած ըլլալով, ետքն ալ զանազան առիթներու ու պատերազմներու մէջ շատ երևելի եղաւ, մանաւանդ իրեն անվախ սրտոտութիւնն ու թափանցող խելքովը. այնչափ որ Սայսուրի թագաւորին աչքը մտնելով՝ անոր սպարապետն եղաւ: Քիչ ատենէն թագաւորին ձեռքէն ալ առաւ իշխանութիւնը, և միայն անունը թողուց անոր. փակեց զինքը ընտանիքովը պալատի մը մէջ, ու ատեն ատեն հանդէսի համար միայն կը հանէր զինքը ժողովրդեան կըցուցընէր. մնացած կառավարութիւնը բոլոր իր ձեռքն էր: Իր հպատակներուն զինուորութեան արհեստն ու կարգը աղէկ սորվեցուց, և ամէն ազգէ զինուոր կ'առնէր, տաճիկ, հնդիկ, գաղղիացի, անգղիացի և ուրիշ եւրոպացիներ ալ: Ետնցմով քանի գնաց մեծցաւ, ու իր իշխանութիւնը տարածեց ինչուան Վաթ ըսուած լեռները, ինչուան Սալապարի ծովեզերքը, և ինչուան Քորումանտէլ:

Սայսիսի յաղթութիւններով Սայսուրի թագաւորութիւնը շատ հարստացուց ու անուանի ըրաւ. ինչուան իրեք հարիւր հազարի հասցուց իր զօրաց համրանքը, ու Սահրաթներուն յաղթէն ետքը սկսաւ Զնգղիացւոց հետ ալ պատերազմիլ. և թէպէտ չկրցաւ յաղթել անոնց, բայց աւելի վստահութիւն առաւ իր ուժին վրայ, ժողովրդեան առջևն ալ համարմունքը աւելցաւ: 1769^{էն} ինչուան 1780 խաղաղութիւն ըրած ըլլալով Զնգղիացւոց հետ, բոլոր ջանքը ան եղաւ որ իր երկիրը ծաղկեցընէ: Արկրագործութիւնը, արհեստներն ու վաճառականութիւնը շատ առաջ գնացին, ու նոր նոց ձեռագործներ մտան իր երկիրը: Բոլոր տէրութեանը մէջ

լրտեսներ ունէր՝ որ ամէն բան իր ականջը կը հասցընէին, ու իր գանձը ինչ մանր բան ալ մտնէր՝ կ'իմանար: Պալատին մէջ ամէն օր ամէն տեղերէ եկած թղթերը ատենադպիրները կարգաւ կը կարդային իրեն. ինքն ալ ամէն մէկուն կարճ խօսքով պատասխանը կուտար, որ մէկէն կը գրէին՝ կը կարդային իրեն ու կը խրկէին: Սայսիսի ատեններ իր երկու կողմը քսակներ կային ոսկիով ու արծրութով լեցուն. ով որ աղէկ տեղեկութիւն մը բերէր իրեն՝ անոնցմէ մէկ երկու բուռ կ'առնէր ու կուտար անոր: Եւ մէն մարդ կրնար զինքը տեսնել ու հետը խօսիլ. ամէն զինուոր ինքը կ'ընտրէր, ու ո՛ր և իցէ զօրապետ աղէկ կը ճանչնար: Եւ կ'խօսքով, աս զարմանալի յատկութիւնս ունէր որ մէկ կողմանէ ամէն բան բարակ ճշգրութեամբ կը քննէր, մէկ կողմանէ ալ մեծ վեհանձնութիւն ու լայնսրտութիւն կը ցուցընէր ամէն բանի մէջ. և իր երկայնմտութիւնն ու բարակամտութիւնն ալ կարգէ դուրս բան մըն էր: Ալ սուկայն կարդալ ու գրել չէր գիտէր: Սիայն թէ շատ անգթութիւններ ալ ըրած ունի կ'ըսեն. թէպէտ և շատ անգամ ալ մեծամեծ յանցաւորաց կընէրէ եղեր: Իրեն վրայ շատ տեղեկութիւններ գրած են ան անգղիացի զօրավարներն որ ձեռքը գերի ընկած են եղեր: Կնած էր 1718^{էն}, ու կ'ըսէր թէ ինքը արաբացի է ազգաւ, ու Սահմէտին ցեղէն է. մեռաւ 1782^{էն}, ու թողուց տէրութիւնը իր երկու որդւոցը, որ էին Թիփփու Սահիպ ու Քէրիմ Սահիպ: Թիփփու Սահիպը թագաւորելուն պէս՝ Զնգղիացւոց հետ պատերազմ բացաւ, ու շատ անգամ զարնուէն ետքը՝ 1799^{էն} իր աթոռանիստ քաղաքը Սերինկափաթնամ Զնգղիացւոցմէ առնուեցաւ, ինքն ալ պատերազմի մէջ ընկաւ մեռաւ: